

דברי חוכמה

שבת אחר הצהריים

קראו את הפרקים והפסוקים הבאים לקראת השיעור השבועי: משלי כ', קור"א י"ב 14-26; ירמיה ט' 23, 24; משלי כ"א; מתי כ"ה 35-40; משלי כ"ב.

פסוק לשינון: "רַב אָדָם יִקְרָא אִישׁ חֶסֶדוֹ; וְאִישׁ אַמוּנִים, מִי יִמָּצֵא?" (משלי כ' 20).

במידה מסוימת (למעשה, במידה רבה), כולנו תוצרים של סביבתנו. על אף שלתורשה יש תפקיד חשוב, אנו שואבים את הערכים שאנו דוגלים בהם מסביבתנו: מבית הורינו, מחינוכנו ומתרבותנו. מינקות אנו מושפעים ממה שאנו רואים ושמעיים. לרוע המזל, מה שאנו רואים ושמעיים לא תמיד מועיל לנו; העולם סביבנו נגוע בחטא מכל בחינה שהיא, והוא מוכרח להשפיע עלינו באופן שלילי. ואף על פי כן, נחלנו את הבטחת רוח הקודש, ובידינו דבר ה' המכוון אותנו לדבר מה נעלה, נשגב וטוב יותר ממה שהעולם מציע.

השבוע נבחן פתגמים נוספים מספר משלי ואת האמיתות הטמונות בהם, אמיתות שאם נאמצן אל לבנו, נדבק בהן ונחייה על פיהן, הן יעזרו לנו לגבור על ההשפעה השלילית של העולם השרוי בחטא, ולהתכוון לקראת עולם טוב יותר, העולם הבא.

*למדו את השיעור השבועי לקראת שבת, 21 בפברואר.

כולנו שווים

קראו את משלי כ' 12. מה נלמד מן הכתוב על ערכם של כל בני האדם?

בניגוד לתיאוריית האבולוציה, הרואה בכולנו תוצרים של יד המקרה בעולם נטול בינה ותו לא, התנ"ך מלמד שכל בני האדם נבראו בידי אלוהים בכבודו ובעצמו (ראו גם מה"ש י"ז 26). בנוסף, אין זה מקרה שתומס אדיסון טען שכל בני האדם שווים בדיוק מפני שהם "יצירי כפיו" של אלוהים. השוויון בינינו נעוץ באלוהים ונובע אך ורק מאלוהים.

על אף שלכולנו בורא אחד, אין פירוש הדבר שכולנו זהים. אפילו תאומים זהים אינם מפגינים התנהגות זהה. באיגרת אל הקורинתיים, שאול השליח דן בהבדלים הקיימים בינינו ומדגיש שהם אינם אמורים לעורר בנו תחושת עליונות, אלא לסייע לנו לראות את הצורך שלנו איש ברעהו. "הַעֵיִן לֹא תִּכְבַּל לִּמְרַאֵל הַיָּד: 'אֵיִן לִי צַדִּיק בְּדָ'; גַּם הָרֹאֵשׁ לֹא יִכְבַּל לִּמְרַאֵל הָרְגְלִים: 'אֵיִן לִי צַדִּיק בְּכֹן.' (קור"א י"ב 21).

קראו את משלי כ' 9. מה עוד הופך את כולנו שווים?

החטא הוא גורם אוניברסלי נוסף, המעיד על השוויון בין כל בני האדם. התשובה לשאלה הרטורית: "מי יאמר, זְכִיתִי לְבִי, טְהַרְתִּי מִחַטָּאתַי?" היא: "איש אינו יכול לטעון שהוא זך וטהור וחיף מחטא." תשובה זו מצביעה על מצבה הטרגי והנואש של האנושות. כל בני האדם הם בני תמותה חלשים, וכל הכסף והעוצמה שבעולם לא יוכלו לשנות זאת. ועם זאת, בהקשר של הכתובים, התייחסות זו לטבעו החוטא של האדם אינה אמורה להובילנו לייאוש, שכן מות ישוע על הצלב ותחייתו סללו את הדרך לכל אדם, חוטא ככל שיהיה, לקבל את הבטחת חיי הנצח. ואת חיי הנצח ניתן לנחול אך ורק דרך אמונה במשיח ולא בזכות מעשינו הטובים.

"אם נבצר מן האדם להיות ראוי לגאולה בזכות מעשיו הטובים, אזי גאולה חייבת לנבוע אך ורק מחסד המורעף על החוטא שמקבל את ישוע ומאמין בו. הצדקה דרך אמונה מיישבת את המחלוקת. ברגע שקובעים שהחוטא לא יוכל לעולם לנחול חיי נצח בזכות מעשיו הטובים, המחלוקת תמה." (אלן ג'יי. ווייט, Faith and Works, עמ' 20).

האם חשתם מעודכם עליונות (או נחיתות) כלפי הזולת? (בכל מקרה, אל לנו להשוות בינינו לבין הזולת). לכן, מה אמור הצלב ללמדנו על כך שכולנו שווים?

מבחן החיים

בהתגלות י"ד 13 נאמר בהקשר לגמול של הצדיקים: **"כִּי מַעֲשֵׂיהֶם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם.**" רק העתיד יעיד על ערכו של כל אדם ואדם. אנשים עשויים להתפאר בעושרם, בהשכלתם, בידע שלהם או ביכולותיהם הגופניות המרשימות, וייתכן שהם באמת ניחנו בדברים הללו. ואולם, איזו משמעות יש לדברים אלה בעיני ה'! לפעמים, תכונות האופי, ההישגים והמעשים שבני האדם מחשיבים כחשובים או מרשימים מתגלים לבסוף כהווייתם: חסרי משמעות.

אחרי הכול, התבוננו באחדים מן האנשים הנתעבים ביותר, לרוב בתעשיית הבידור, שרבות מעריציהם סוגדים להם. האלילים הזוכים להערצה עיוורת ולסגידה מעידים כאלף עדים על חומרת החטא שהאנושות שרויה בו.

קראו את משלי כ' 6 (וגם את ירמיהו ט' 23, 24; מרקוס ט' 35). מה נאמר בפסוקים אלה על הדברים בעלי הערך האמיתי בעיני ה'?

אין די במעשה נפלא אחד או בוויכוח אחד שעשינו מתוך אהבה ליקירנו, כדי להפגין את איכות מערכת היחסים שלנו; עלינו לרשום לזכותנו סדרה של מעשים פעוטים המתבצעים מדי יום, באורך רוח, בוודאות. הארוחה היומית המוגשת לבן או לבת הזוג, הדאגה והמסירות להורה חולה, המאמץ הקבוע במקום העבודה – כל המעשים הצנועים הללו שאותם אנו מבצעים במהלך חיינו הם ההוכחה לאותנטיות של אמונתנו. נאמנות מתמדת היא בעלת ערך רב יותר ממעשי חסד נפלאים אך נדירים למען הזולת. עיקרון זה חל גם על הקשר שלנו עם אלוהים. קשה יותר לחיות למען אלוהים מאשר למות למענו, גם אם אין לכך שום סיבה אחרת זולת זו שהחיים נמשכים זמן רב יותר מאשר המוות. בנוסף, לחיים למען אלוהים יש ערך רב יותר. הקדוש שחי למען אלוהים גדול יותר מקדוש מעונה שמת על קידוש שם האלוהים. כל אדם יכול להצהיר שהוא מאמין באלוהים ולשרת את אלוהים; השאלה היא: האם הוא יתמיד בכך? ישוע אמר: **"אֲבֵל הַמִּחְזִיק מַעֲמָד עַד קֶץ הוּא יִנְשָׁע" (מתי כ"ד 13).**

כיצד תחשבו שמץ מאופיו של המשיח דרך הפגנת סבלנות, חסד, אדיבות ונכונות למלא את צרכי הזולת? מהי מידת המוכנות שלכם לעשות זאת, יהיה אשר יהיה המחיר האישי שתצטרכו לשלם?

מחכים לה'

קראו את משלי כ' 17, כ"א 5. איזה לקח מעשי נפיק מפסוקים אלה?

הגנב שגונב לחם משיג את לחמו מהר יותר מאדם העמל כדי להרוויח את לחמו. אנשי מכירות המשתמשים בדרכי מרמה ושקר כדי למכור את מרכולתם הגרועה, עשויים להתעשר במהירות רבה יותר מסוחרים הגונים וישרים (השוו בין פסוק 5 במשלי כ"א לפסוק הבא). ואולם, על פי הפסוק, בעתיד יהפוך הלחם הגנוב, הערב לחיכו של הגנב (העושר והנכסים) ל"חצץ", כלומר, הוא יהיה לו לרועץ, ולבסוף יביא אותו לחוסר כול. הכתוב מציג מספר דוגמאות כדי להמחיש את דיוקה של הבחנה זו:

1. נחלה (משלי כ' 21). האזכור על נחלה שהגיעה לידי של אדם במהירות ובדרכים לא הוגנות (מכאן משתמע שהוריו עדיין בחיים), מופיע מיד לאחר הוקעתו של בן סורר המקלל את אביו ואמו (משלי כ' 20). זה כאילו שהבן (או הבת) המקלל את הוריו, מייחל למותם. ייתכן שהוא אפילו רקם מזימה שתביא למות הוריו במטרה לרשת את נחלתם. תוצאת ההתנהגות הזו היא טרגית: הנר שמאורו הוא נהנה ידעך ויהפוך לחושך גמור (פס' 20); בנוסף, קללתו על הוריו תחול עליו, וסופו שלא ייהנה מפירות הנחלה. ככתוב: **"נַחֲלָה מִבְּהֵלֶת בְּרֵאשׁוֹנָה; וְאַחֲרֵי־הֵא, לֹא תִבְרָךְ"** (פס' 21).

2. נקמה (משלי כ' 22). הפעם הפתגם דן בקורבן העלול להתפתות לנקום באדם שעשה לו עוול. העצה שניתנת לו היא: **"קְנֵה לִיהֵנָה, וְיִשַׁע לָךְ"**. רק אז הוא ייושע, מה שאומר שאם אנו מבקשים לנקום, אנו נוטלים סיכון רציני. מחבר המשלים במשלי כ"ה 21, 22, מחדד את אותה עצה ומשתמש בדימוי של הנחת גחלים בוערות על ראש האויב – טקס מצרי קדום המבטא חרטה וחזרה בתשובה. על פי משלי כ' 22, אם תמנעו מנקמה, תיושעו בידי ה', ועל הדרך תושיעו את אויבכם (על פי משלי כ"ה 21, 22), ובכך תגברו על הרע בעזרת הטוב (רומי י"ב 21).

כיצד תלמדו לחקות את המשיח ביתר שאת כדי לגבור על הרע בעזרת הטוב? מדוע הדבר מנוגד כל כך לטבענו? מדוע מוות ל"עצמנו" הוא הדרך היחידה להשיג זאת?

רחמים כלפי העניים

אופיו של אדם לא נמדד על ידי חוכמתו או אפילו על ידי חובותיו הדתיות, אלא בעיקר על ידי נכונותו לסייע לנזקקים ולעניים. אופייכם אינו נמדד על פי מה שיש לכם. יחסכם לזולת הוא המדד לאופייכם. השומרוני שהציל את האדם הפצוע, קרוב יותר למלכות האלוהים מכוהן הדת האדוק שנתקל בפצוע והלך לדרכו (לוקס יי 26-37). ספר משלי מחדד ומבהיר זאת.

למען אלוהים: הסיבה הראשונה לכך שעלינו לתת לכך עדיפות טמונה באלוהים בכבודו ובעצמו, המעדיף שבני האדם יפגינו חמלה כלפי העניים ולא להט דתי (משלי י"ט 17, כ"א 13). רגישותכם, חמלתכם ועזרתכם לעניים נחשבות יותר בעיני ה' מכל מעשיכם האדוקים. למעשה, אלוהים מעורב אישית במעשה החסד הזה: כשאנו תורמים או עוזרים לעניים, זה כאילו תרמנו ועזרנו לאלוהים בכבודו ובעצמו (מתי כ"ה 35-40).
**קראו את מתי כ"ה 35-40. מה נאמר לנו כאן על הדרך שבה ישוע מזדהה עם העניים?
 כיצד אמורה אמיתה זו להשפיע על יחסנו לעניים ולנזקקים?**

למען העניים: הסיבה השנייה טמונה בעני שאינו שונה מן העשיר, שכן הן העני והן העשיר נבראו בידי ה' (משלי כ"ב 2). השוויון בין בני האדם, המבוסס על העובדה שאלוהים ברא את כולנו, הופך את העני ראוי לתשומת לב בדיוק כמו העשיר. עלינו לאהוב את בני האדם בזכות מי שהם: יצירי כפיו של ה' שנבראו בצלמו.

**בעת ובעונה אחת, חשבו איזו טובה צומחת לכם מן העזרה שאתם מושיטים לנזקקים. מטבענו כולנו אנוכיים; אנו נוטים לדאוג בראש וראשונה לעצמנו, לא לזולת. בכך שאנו נותנים מעצמנו לזולת, אנו לומדים למות ל"אני" שלנו ולשקף טוב יותר את אופיו של המשיח. האם ישנו משהו חשוב יותר מזה מבחינתנו?
 כיצד אתם מפיקים סיפוק אישי רב יותר מעזרה לנזקקים מאשר כשאתם פועלים רק למען עצמכם?**

חינוך

המילה "חינוך" נגזרת מן השורש "חנך", שמובנו "לבנות", "להתחיל". משמעויות אלה כלולות ברעיון העברי של חינוך: כשאנו מחנכים ילד (משלי כ"ב 6), אנחנו בונים אותו, אנחנו מתחילים להניח את היסודות לקראת העתיד. לפיכך, הורים ומחנכים אחראים לעתיד הילדים, מכאן שהם אחראים לעתיד העולם. מה שאנו עושים היום עם ילדינו, ישפיע על החברה לדורי דורות.

קראו את משלי כ"ב 6. מה נאמר כאן על החשיבות של הענקת חינוך הולם לילדים?

חשוב לציין שהפועל "חנך" שימש גם לתיאור "חנוכת" או "הקדשת" המקדש: "וַיַּחַנְכֵם אֶת בֵּית יְהוָה" (מל"א ח' 63). חינוך מוקדם פירושו להקדיש את ילדינו לאלוהים כשם שבית המקדש הוקדש לה'. יש לכך השפעה על גאולתנו הנצחית, לא רק על חיינו בעולם הזה. "בידי ההורים הופקדה המלאכה הכבירה של חינוך והכשרת ילדיהם לקראת העתיד – חיי הנצח שינחלו." (אלן גיי. ווייט, Child Guidance, עמ' 38). לחינוך כזה יש השפעה נצחית. דומה ששאלו השליח רומז על הכתוב במשלי כ"ב 6 כאשר הוא משבח את טימותיאוס על הידע שרכש בכתובים מילדותו: "וּמִנְעוּרֵיךָ אֶתָּה יוֹדֵעַ אֶת כְּתָבֵי הַקֶּדֶשׁ הַיְכוּלִים לְהַכְפִּימָךָ לְיִשׁוּעָה" (טימ"ב ג' 15).

קראו את משלי כ"ב 8, 15. איזה עיקרון אנו מוצאים כאן?

ניתן להשוות חינוך ל"זריעה". עתיד החברה ועתיד ילדינו תלוי במה שזרענו. אם הזרע שזרענו היה "עוולה", החינוך שלנו (ה"שבט") ייכשל, ואנו נקצור צרה ו"עוול" (פס' 8). אם הזרע שזרענו נטמן בלבם של ילדינו (פס' 15), אזי "שבט המוסר" שלנו, שהיינו, החינוך שלנו, יעקור את האיוולת מלבם.

לעיתים קרובות אנו מלמדים את הזולת (במיוחד ילדים) דרך הדוגמה שאנו נותנים. הגו בדוגמה שאתם נותנים: איזו מורשת אתם משאירים? באילו תחומים, אם בכלל, תוכלו להשתפר ולתת דוגמה טובה יותר לזולת?

לימוד נוסף: "הורים אמורים לשמש מופת של כנות ודבקות באמת, שכן זהו הלקח היומיומי שיש להחדיר בלב הילד. עקרון איתן אמור למשול בחיי ההורים בכל תחומי חייהם, במיוחד בחינוך ילדיהם. אל להם לסטות ממנו... אל להם לעולם לסור מדרך האמת, אל להם לעולם לדבר דבר שקר; אל להם לעולם לסלף את האמת, לשקר בהוראתם או בדוגמה שהם נותנים. אם ברצונכם שילדכם יהיה דובר אמת, היו דוברי אמת בעצמכם." (אלן ג'יי. ווייט, Child Guidance, עמ' 151).

"דומה שהורים רבים סבורים שאם הם יאכילו וילבישו את ילדיהם ויחנכו אותם על פי קני המידה של העולם, הם ייצאו ידי חובתם. הם עסוקים מדי בעסקיהם או בתענוגותיהם מכדי לשקוד על חינוך ילדים. הם אינם מבקשים להכשיר את ילדיהם כדי שיוכלו לנצל את כישרונותיהם לכבוד גואלם. שלמה המלך לא אמר: "אמרו לילד מהי הדרך שילך בה, וגם בזקנותו הוא לא יסור ממנה", אלא: 'חַנֵּף לְנֶעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ – גַם כִּי יִזְקֵן, לֹא יִסּוֹר מִמְּנָה.' (אלן ג'יי. ווייט, Child Guidance, עמ' 38).

שאלות לדיון:

- הגו לעומק ברעיון העולה ממשלי כ"ב 6. מדוע עלינו להיזהר ביישום העצה הזו? כלומר, הורים רבים חינוכו את ילדיהם למופת, ועם זאת, מאז שילדיהם בגרו הם נוטלים החלטות גרועות. מדוע אל לנו לשכוח לעולם את ממשותם של חופש הבחירה ושל העימות הגדול בזמן שאנו בוחנים את משמעות הפסוק?
- שובו ובחנו את השאלה האחרונה שהוצגה בסוף השיעור ביום ד': כיצד אתם מפיקים סיפוק אישי רב יותר מעזרה לנזקקים מאשר כשאתם פועלים רק למען עצמכם? מה נלמד ממנה על עצמנו לאור העובדה שאנו מפיקים סיפוק רב כל כך מהושטת עזרה לזולת, במיוחד כשאיינו מקבלים דבר בתמורה? מה אמורה אמיתה זו ללמדנו על הסיבה שבעטיה אנשים רבים שעושרם מופלג הם בכל זאת אומללים?
- על אף שלא לכולנו יש את אותם כישורים, אותו חינוך, אותו ניסיון חיים וכדומה, לכולנו יש את אותו הצורך: כולנו זקוקים לקורבן התמורה של המשיח לשם גאולתנו. מה אמור הדבר ללמדנו על השוויון והערך של כל בני האדם? יתרה מכך, כיצד אמורה אמיתה זו להשפיע על יחסנו כלפי כל בני האדם?